

Bahreyn’de İstikrar Tehlikede

Arap Baharı’nın 2010 yılında başlaması Ortadoğu’da statükoyu ciddi anlamda değiştirdi. Bahreyn bu süreçten etkilenen ülkelerin başında geliyor. Günümüzde başta Suriye olmak üzere Yemen, Irak ve Libya’da odaklanan krizler olarak öne çıksa da fazla gündeme gelmeyen ancak ciddi bir riskle karşı karşıya kalan ülkeler arasında Bahreyn de bulunuyor.

Bahreyn, Körfez coğrafyasının küçük ancak petrol yatakları itibarıyla dünya enerji sirkülasyonunun istikrarında önemli yer oynayan bir ülke konumunda. Jeopolitik anlamda Basra körfezinde yer alan Bahreyn Suudi Arabistan ve Katar arasında bulunan adalardan oluşan küçük bir ülke olup, deniz paralelinde İran’a 200 km uzaklığında konumlanmaktadır.

Bahreyn Krallığı 1789 yılında Sünni el-Sani ailesinin önderliğinde Pers imparatorluğundan ayrılarak İngiltere ile anlaşmalar imzalamış ve güvenliğini sağlamaya çalışmıştı. Bahreyn 1971 yılında İngiltere’den ayrılarak bağımsız bir ülke haline geldi. Bu yıldan sonra Bahreyn özellikle ABD ile iyi ilişkiler geliştirerek dünya konumunda devamlılığını sağlamaya çalıştı. Bahreyn ABD’nin bölgede en önemli askeri üslerine ve askeri varlığının yanı sıra beş filosuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu bakımından Basra Körfezi’nde Bahreyn’in istikrarı ve güvenliği ABD tarafından önemli görülüyor. Bahreyn’de etkili dış güçlerden bir tanesi de İngiltere. İngiltere’nin eski kolonisi olan Bahreyn özellikle Arap Baharı sürecinde Bahreyn güvenlik güçlerine destek vermişti. Son olarak Prens Charles’ın da katılımıyla Bahreyn’de İngiltere’nin bölgeden çıkarılışından sonra ilk defa yeni bir İngiliz donanma üssü kuruldu. Bu adımlar özellikle Bahreyn’in güvenlik anlamında zor olduğu bir dönemde inşa edilmesi şüphesiz dikkat çekicidir.

Ekonomik anlamda Bahreyn Körfez’deki petrol zengini ülkelerden bir tanesidir. Ülkenin petrol gelirleri, toplam gelirlerin % 70’ini oluşturuyor. Bu bakımından refah seviyesi yüksek olan ülke, başta Asya olmak üzere farklı ülkelere yabancı işçilere ev sahipliği yapıyor. Körfezdeki diğer Krallıklar gibi Bahreyn’de de finans, turizm ve spor alanında yapılan yatırımlar çok önemli arz ediyor. Arap Baharı’na kadar finans alanında Katar ile yarışan Bahreyn, gösterilerin başlamasıyla birlikte bu anlamda ciddi yaralar almaya başladı. Öte yandan Bahreyn’i diğer Körfez krallıklarından ayıran en büyük fark prestijli Formula 1 araba yarışlarının bu ülkede yapılıyor olması. Kraliyet ailesi özellikle 2000’li yıllarda ülkesinin tanıtımını ve prestijini arttırmak için bu tür adımlar atmıştır. 2011 yılı itibarıyla ciddi anlamda darbe alan bu sektörler Bahreyn’i zor durumda bırakmıştı.

2011 verilerine göre Bahreyn’in nüfusu 1.3 milyon olarak hesaplıyor. Günümüzde Bahreyn nüfusunun yarısından fazlası Şiilerden oluşmaktadır. Coğrafi açıdan İran’a yakın olması ve İran’ın bölgedeki jeopolitik etkisinden dolayı, Bahreyn sürekli İran’la ilişkileri sorunlu olmuştur. Şiilerin çoğunlukta olduğu ülke, modern tarihi boyunca birçok Şii ayaklanması ile karşı karşıya kalmıştır. Özellikle 1979 yılı İran İslam Devrimi’nden etkilenen Bahreyn’deki Şiiler, Sünni ailelerine karşı şiddete varan ayaklanmalar ve olaylar başlatmıştı. Ancak Suudi Arabistan’ın yoğun desteğiyle Krallık bu olayları bastırabildi. Ülkedeki Şiiler ekonomik imkanların yetersizliğinden, yüksek devlet mertebelerinde temsil yetlerinin olmamasından ve devlet yönetimine katılma noktasında kendilerinin mahrum bırakıldıkları iddiasıyla sürekli şikayetçi olmuşlardır.

2000’li yıllarda kraliyet ailesi Şiilere yönelik haklar verilmesini öngören bazı reformlar gerçekleştirdi. Buna rağmen Krallığın bu reformlarını tatmin edici bulmayan Şiiler, Sünni ailesini devirme çabalarında ve isyanda süreklilik gösterdi.

Bahreyn de Arap Baharı ile şiddetli protestoların cereyan ettiği ülkelerin başına geliyor. 2011 yılında yapılan kitlesel gösteriler ülkenin genelinde yayıldıkça, Bahreyn’de yerel güvenlik güçlerin olaylarla baş etmesi zorlanmaya başlamıştı. Bu dönemde Bahreyn güvenlik güçlerinin yaptığı müdahaleler de uluslararası insan hakları örgütleri tarafından sık sık eleştirilmişti.^[1]

2011’de başlayan ve ardından Suudi Arabistan’ın müdahalesiyle sonlanan ayaklanmalar Bahreyn hükümetinin sert müdahaleleriyle durdurabilmişti. Bahreyn Kraliyet ailesi İran’ı doğrudan ülkesini istikrarsızlaştırmak ve güçsüzleştirmekle suçlamıştı. Diğer yandan İran Şii muhalefetini desteklemişti. Gösterileri ve durumu çok yakından takip eden İran bu süreçte Şiileri destekleyen çeşitli demeçler verdi. İran’ın Şii desteği sadece diplomatik adımlarla yetinmemiş, özellikle bu dönemde lojistik anlamda Bahreyn

Şiilerine yönelik destekler dikkat çekmiştir.

Bahreyn'deki muhalefete baktığımızda, bu dönemde Şii eğilimli parti ve din adamlarının başı çektiği görülmektedir. 2001 yılında Şiiler tarafından kurulan ve başkanlığını Şeyh Ali Selman'ın yaptığı el-Vifak partisi 2001 yılındaki seçimlerde Şiiler Bahreyn Meclisinde 18 koltuk kazanmıştı. Şiddetli protestoların ardından Selman 2014 yılında tutuklanmış ve partisi 2016 yılında İranla işbirliği ve mezhepçilik yaptığı gerekçesiyle yasaklanarak kapatılmıştı. Diğer yandan muhalefetin en önemli seslerinden olan Şii din adamı Ayetullah İsa Ahmed Kasım aynı yılda vatandaşlıktan çıkarılmıştı.

Olayın ardından İran şiddetli tepki vererek özellikle Muhafızlar Ordusu'nun meşhur generali Kasım Süleymani'nin tepki göstermesi dikkat çekici bir olay olarak geçti.. Süleymani, İran'ın yarı resmi Fars haber ajansına "El Halife (Bahreyn Kralı) kesin bir şekilde bilmektedir ki, Şeyh İsa Kasım'a saldırıları bir kırmızı çizgidir ve bu çizgiyi geçmek Bahreyn'i ve tüm bölgeyi ateşe vermek demektir. Bu ise halka silahlı direniş dışında bir yol bırakmayacaktır"[2] diyerek Bahreyn'i açıkça istikrarsızlıkla tehdit etti. Vatandaşlıktan çıkarılma hadisesi Bahreyn'de protestolara katılan ve ülkeyi istikrarsızlaştırmakla suçlanan birçok kişiye uygulandı. Diğer yandan Bahreyn iç işleri bakanlığı Seraya el-Aştar adlı grubu terör listesine ekledi. İran destekli grup Bahreyn polisine ve diğer güvenlik güçlerine silahlı saldırılarda bulunuyor. 2017 yılın Ocak ayında birçok güvenlik görevlisini öldüren grup ABD tarafından da terörist grup olarak ilan edildi.

Bahreyn'de cereyan eden gösterilerin bir süreliğine dindiğine dair haberler gelse de özellikle 2016 yılının sonunda ve 2017 yılının başında protestolar tüm şiddetiyle yeniden alevlenmiş durumda. Kralın reformlarını ve vaatlerine hiçbir şekilde kabul etmeyen Şii vatandaşlar İran'ın da desteğiyle ciddi anlamda direniş göstermeye başladı. Kasım Süleymani'nin de tehdit ettiği gibi 2017 yılının başından itibaren Bahreyn'de gösteriler farklı bir boyut alarak daha da şiddetlendi.

İran'ın bu ülkeye yaptığı müdahalelerin yanında DAES de ciddi bir risk ve istikrarsızlaştırıcı unsur olarak Bahreyn'in önemli sorunlarından birini oluşturuyor. DAES'in lider kademesindeki bazı önemli kişilerin Bahreynli olması ve bu ülkeye dair bilgi sahibi olmaları Bahreyn açısından endişe verici bir durum oluşturmaktadır. Batılılarla çok fazla işbirliği yaptığı gerekçesiyle DAES bir video yayınlayarak Bahreyn'i tehdit etmiştir. Ayrıca Batılı ülkelerin askeri üslure ev sahipliği yapması DAES'in olası saldırılarında Bahreyn'i daha da güç durumunda düşecektir.

Son günlerde Bahreyn güvenlik güçleri tarafından yapılan baskınlarda ülkeye sokulan önemli sayıda yasadışı silah stokları ele geçirildi. Bahreyn yönetiminin iddiasına göre söz konusu mühimmatlar İran'ın ülkedeki uzantıları tarafından getirildiği yönünde. İran'ın ülkede rejim değişikliği yapmak adına ciddi girişimlerinin olduğunu ve Bahreyn yetkililerin iddiasına göre Bahreyn'de yeni Hizbullahlar kurma peşinde olduklarını söylüyor. İran'ın bölgeyi istikrarsızlaşma girişimleri kapsamında Bahreyn'de önümüzdeki günlerde daha büyük krizlerin yaşanma ihtimali güç kazanıyor. Bu kapsamda başta İslam İşbirliği Teşkilatı olmak üzere Türkiye'nin de desteğiyle Arap Birliği ve diğer kurumların Bahreyn'deki olayların yatıştırılması için girişimlerde bulunmaları bir ülkenin daha tahrip edilmesine mani olabilir.

İran ile DAES riski arasında kalan Bahreyn bölgede Türkiye gibi yeni ve güçlü müttefiklere ihtiyaç duymaktadır. Bunun için 15 Temmuz FETÖ darbe girişiminden sonra Kral Hamad el-Sani Arap ülkelerinden Türkiye'yi ziyaret eden ilk lider olmuştur.[3] Eğitim, spor, kültürel ve sağlık alanında birçok işbirliği anlaşması imzalayan iki ülke, krallığı yeni jeopolitik içinde Türkiye ile yakınlaşmaya taşımaktadır. Geçen günlerde Bahreyni ziyaret eden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ise "Pers Milliyetçiliği" söylemine dikkat çekmiştir. Bahreyn'e her tür desteğini vereceğini açıklayan Erdoğan İran'ın bölgede, başta Irak olmak üzere Suriye, Lübnan, Yemen ve Bahreyn'e yönelik istilasına dikkat çekti. Bahreyn'de her ne kadar ABD'nin beş filosu bulunsada muhtemelen kraliyet ailesinin bazı şüphelerinin uyanması söz konusu. Bu anlamda Türkiye ile yakınlaşan Bahreyn, Katar'a yakın politikalar geliştirmeye başlamıştır. Güvenliğini ciddi anlamda tehdit altında gören Bahreyn bölgede muhtemelen Türkiye'nin caydırıcılığından faydalanmayı düşünmektedir. Bahreyn'i Türkiye ile yakınlaşmaya iten diğer önemli bir faktör ise ABD'nin dünya ve bölgede yeni rolü ile ilgili. Bu kapsamda Suudi Arabistan'ın Asya'da yeni güç alternatifleri peşinde olmasının Bahreyn açısından da yol gösterici olarak görülmesi mümkündür.

[1] <http://bahrainrights.hopto.org/en/node/3864>

[2] http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160619_iran_bahreyn

[3] <http://gulfnnews.com/news/gulf/bahrain/bahrain-turkey-pull-closer-with-5-accords-1.1886046>